

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

ערש"ק פרשת קרח תשע"ב

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל chagitben@neto.net.il

הנושא: כשלוננו של קרח שרצה להפוך דין לחסד

חילוק זה היה קיים גם אצל משה רבינו ואהרן הכהן, משה רבינו שהיה לוי, ששורשם מהגבורות הולך בשיטת בית שמאי, לעומת אהרן שהנהגתו כבית הלל, וכפי שהגמרא במסכת סנהדרין (ו:) אומרת: וכן משה היה אומר, יקוב הדין את ההר, אבל אהרן אוהב שלום ורודף שלום, ומשים שלום בין אדם לחבירו, שנאמר "תורת אמת הייתה בפיהו ועוולה לא נמצא בשפתיו, בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון".

ולכן הלל נוהג בעצמו ומדריך את האחרים ללכת בדרכו של אהרן הכהן ולהיות מתלמידיו וכדבריו במשנה במסכת אבות (פ"א מ"ב): "הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה".

אלא שלפי זה יש לשאול, משה רבינו שהוא משבט לוי ובחינת גבורות כיצד הוא עומד למשמר על עם ישראל לבל יענשו, ותמיד עומד בפרץ ומתפלל על עם ישראל לבל תשלוט בהן מידת הדין?

כמו כן יש לשאול על דברי הגמרא במסכת שבת (פט:), האומרת כי לעתיד לבוא דוקא יצחק אבינו שמידתו מידת הגבורה יעמוד לימינם של ישראל ולא אברהם שמידתו מידת החסד ולא יעקב שמידתו תפארת ורחמים.

בזוה"ק (פרשת צו דף ל:) מובא, שהחברייא קדישא שאלו את ר"ש בר יוחאי על מה שמצינו סתירה בענין שם קדוש "אל", כי מצד אחד מבואר כי שם "אל" הוא מידת החסד, ככתוב (תהילים נ"ב, ג) "חסד אל כל היום", אך מצד שני מבואר ששם "אל" הוא מידת הדין ככתוב (תהילים ד, י"ב) "אל זועם בכל יום". השיב להם רבי שמעון בר יוחאי: כי שם "אל" כולל בתוכו מדת חסד ומידת הדין: "אי זכאין בני עלמא קיימא והוא חסד, ואי לא זכאן הא אל קיימא ואקרי גבור". פירוש, אם זוכים ישראל אז הוא בחינת "חסד אל כל היום", ואם אינם זוכים אזי נעשה דין בבחינת "אל זועם בכל יום".

על פי האמור ביאר הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלז זי"ע, מה שהתפללה אסתר (תהילים כ"ב, ב): "אלי אלי למה עזבתני". וצריך ביאור מדוע הזכירה פעמיים שם "אלי"? אלא אסתר התכוונה בתפילתה להמשיך מצד אחד חסד על ישראל ומצד שני דין על המן ושאר אויבי ישראל. והיות ששם קדוש "אל" יש בו תרתי למעליותא חסד ודין, לכן התפללה: "אלי אלי למה עזבתני". האחד כדי להמשיך חסד על ישראל, והשני כדי להמשיך דין על שונאי ישראל.

המשנה במסכת אבות (פ"ה מ"ז) אומרת: "כל מחלוקת שהיא לשם שמים, סופה להתקיים. ושאינה לשם שמים, אין סופה להתקיים. איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים? זו מחלוקת הלל ושמאי, ושאינה לשם שמים? זו מחלוקת קרח וכל עדתו".

מדברי המשנה שמדמה את מחלוקת קרח ומשה למחלוקת של שמאי והלל, מתבאר כי יש דמיון משותף בין המחלוקות, אלא שאצל הלל ושמאי המחלוקת היתה לשם שמים ואילו אצל קרח שלא לשם שמים.

והדברים יתבארו על פי דברי הזוה"ק (בפרשתנו דף קעו:) המסביר את חטאו של קרח וז"ל: תא חזי, אהרן ימינא, ליואי שמאלא, קרח בעי למעבד חלופא דימינא לשמאלא, בגין כך אתענש. ע"כ. כלומר, עיקר חטאו של קרח היה שהוא משבט לוי - שורש שמאל - דין, ובכל זאת רצה להיות כהן גדול שהוא משורש ימין - חסד, ועל כך בא עונשו.

כמו כן אותו דמיון מצינו אצל מחלוקת שמאי והלל שהיתה בעצם מחלוקת של מידת החסד מול מידת הדין, כי בית הלל מידתם מידת החסד ולכן היו מקילים בדין ואילו בית שמאי שמידתם היתה מידת הדין היו מחמירים בדין. כמו שאמרו ברעיא מהימנא (ח"ג רמח): אמר רעיא מהימנא, הלל ושמאי, דאתון חד מסטרא דרחמי, וחד מסטרא דדינא, דאינון חסד וגבורה, דרגין דאברהם ויצחק, וכו'. עכ"ל.

וכדוגמא לכך מצינו במסכת כתובות (טז:): תנו רבנן: כיצד מרקדין לפני הכלה? בית שמאי אומרים: כלה כמות שהיא, ובית הלל אומרים: כלה נאה וחסודה. אמרו להם בית שמאי לבית הלל: הרי שהיתה חוגרת או סומא, אומרין לה, כלה נאה וחסודה? והרי התורה אמרה (שמות כ"ג, ו): "מדבר שקר תרחק!"

ענו להם בית הלל לבית שמאי: לדבריכם, מי שלקח מקח רע מן השוק, ישבחנו בעיניו או יגנונו בעיניו? הוי אומר: ישבחנו בעיניו. מכאן אמרו חכמים: לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות.

והיינו, לדעת ב"ש יש לעמוד על עיקרון האמת. ואין לשקר ולומר על כלה שהיא נאה וחסודה אם באמת אינה כזאת. לעומתם טוענים ב"ה שהואיל שהקניין כבר נעשה, האמת לא תשנה את המציאות. וכשם שלא יעלה על דעתנו לגנות חפץ לבעליו אחרי קנייתו, כך גם מן הראוי לשנות מן האמת ולרקד ולומר 'כלה נאה וחסודה' לכל הכולות.

לפי זה יש לומר, כי הכהנים שהם בחינת "חסד" תפקידם להשפיע חסד ורחמים על עם ישראל, לעומתם הלויים שהם בחינת "דינים", תפקידם להמשיך דינים על אומות העולם (ועי' בפירושו יין הרקח למקובל האלוקי רבי יהודה פתיה וצוק"ל על האדרא זוטא דף רצה. אות י"ד שכתב כן). כמו כן משה רבינו שהיה בחינת דין, אין הכוונה שאינו מעורר רחמים על ישראל, אלא משתמש עם מידת הדין כנגד אומות העולם. כמו כן יצחק אבינו שמידתו מידת הגבורה, אינה כלפי עם ישראל חלילה, אלא כלפי שונאי ישראל.

וכן יש להסביר את עניינם של בית הלל ובית שמאי, וכפי שמתבאר בדברי הגמרא במסכת שבת (כא): שנחלקו בית הלל ובית שמאי בהדלקת שמונה נרות חנוכה: "בית שמאי אומרים, יום ראשון מדליק שמונה, מכאן ואילך פוחת והולך. ובית הלל אומרים, יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך". ומבארת הגמרא את שורש מחלוקתם: "טעמא דבית שמאי כנגד פרי החג, וטעמא דבית הלל דמעלין בקדש ואין מורידין". ע"כ. ומבואר, כי בית שמאי שהם בחינת "דין" תיקנו את הדלקת נרות חנוכה כנגד פרי החג, וכפי שאומרת הגמרא במסכת סוכה (נה): בעניין הפרים שמקריבים בחג הסוכות, ביום הראשון י"ג פרים, ביום השני י"ב פרים, והולך ופוחת עד שביום השביעי מקריבים שבעה פרים. "אמר רבי אלעזר: הני שבעים פרים כנגד מי? כנגד שבעים אומות". וכתב על כך רש"י (פינחס כ"ט, י"ח): "פרי החג שבעים הם, כנגד שבעים אומות שמתמעטים והולכין, סימן כליה היא להם". כלומר שסיבת הקרבת הפרים כדי לבטל ולהכרית את אומות העולם ובית שמאי שהם בחינת "דין", משתמשים במידת הדין עבור אומות העולם (מטעם זה משה היה חשוב מאהרן ובית שמאי מבית הלל שכמעט נפסקה הלכה כמותן כמבואר ביבמות יג. שכן כתב בהגהת מהר"ח מספר עץ הדעת הובא בעץ חיים שער ל"ח אמצע פ"ג דף ס"ב, כי גבורות חשובים מן החסד והראיה שהזהב המסמל את הגבורות חשוב מן הכסף המסמל את החסד. יעו"ש).

ומחלוקת זו נזכרה דוקא אצל נרות חנוכה, כי בנרות יש שילוב של שני דברים וכמו שכתב בספר ארץ צבי (עדה"ת פרשת בהעלותך, תרפ"ט) בשם חידושי הר"ם, לענין נר חנוכה, שבאור יש ב' דברים, שורף ומאיר, כך גם בנר חנוכה שורף חלק הרע ומאיר חלק הטוב. עכ"ד. היינו, שהנרות יש בהן "אור" לישראל, ו"שריפה" - אש ודינים לאומות העולם.

כמו כן יהושע, כותב הרמ"ע מפאנו בספרו גלגולי נשמות (אות ו) וז"ל: ודע שהלל הזקן היה גלגול שלמה, וכו', ושמאי היה מגלגול יהושע בן נון, וזה את אשר כבר עשוהו דייקא, ושרשו היה מלכות שהוא גבורה ודין, ע"כ.

ומתבאר כי גם יהושע הוא בחינת מידת הדין וכשמאי, ויש לומר, שלכן נבחר יהושע להילחם בעמלק, כי עיקר תפקידה של מידת הדין, להשתמש בה כנגד אומות העולם.

ומשום כן יהושע נקרא "נער", שכן מצינו שכתב רש"י (פרשת יתרו פרק כ' פסוק ב') בענין מתן תורה וז"ל: לפי שנגלה בים כגבור מלחמה ונגלה כאן כזקן מלא רחמים וכו'. ע"כ. ומתבאר שלשון בחרות - נער, שייך לגבי התגלות של מלחמה כשמעניש את הרשעים, ואילו לשון זקנה שייך לגבי התגלות של אהבה. ולכן יהושע שהוא בחינת "דין" נקרא נער וכמו שמצינו בפרשת בהעלותך, על גרשום בנו של משה רבינו כשרואה את אלדד ומידד מתנבאים במחנה, הוא רץ אל משה רבינו: "וידע הנער, ויגד למשה, ויאמר: אלדד ומידד מתנבאים במחנה!" (י"א, כ"ז). "ויגד" דברים קשים כגידים, הוא אינו מתפשר במעשיהם של אלדד ומידד, והוא מכונה בתואר "נער" המסמל את מידת הדין.

על פי דברינו יש לבוא ולפרש אף החילוק בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה, מובא בזוה"ק (פרשת תרומה דף קסא): "תורה שבכתב איהו הוי"ה [שהוא רחמים], תורה שבע"פ איהו דכתיב אלהים [שהוא דין]". וברע"א מהימנא (משפטים דף קיה): "תורה שבכתב אתיהבית מימינא, ותורה שבע"פ אתיהבית משמאלא" (וכן הוא בפרשת פנחס דף רנז. תקוני הזוהר, הקדמה דף יא: תיקון כ"ב דף נח סוף ע"ב, ועוד. ועי' לחיד"א בספרו מדבר קדמות מערכת ז' אות ה').

ורבי יהודה חייט כותב בפירושו מנחת יהודה (הוא פירוש על ספר 'מערכת האלוהות', פרק ג, הובא בקובץ עמודי הקבלה, דף לנ, והיה מגולי ספרד בשנת רנ"ב): "דע כי התורה נחלקה לב' חלקים תורה שבכתב ושבע"פ, ואלו החלוקות יוצאים משתי מידות מידת החסד ומידת הדין", ובכך הוא מבאר את דרכי הלימוד השונות: במקרא על פי הפשט ובגמרא בדרך הפלפול. וממשיך להמשיך את שתי התורות ליום ולילה: "ועי' רמז הכתוב ו'בתורתו י'הגה יומם ולילה' וכו' אמרתי בלבי, מאחר שצריך אדם לתת לכל מידה ומידה כפי הראוי לה, א"כ מן הדין היה שיעסוק אדם בתורה שבע"פ בלילה בעבור כי תורה שבע"פ מידת הלילה. והייתי משתומם מאוד על המנהג שהיו נוהגים בני מקומינו שאין הדין נותן כן. עד שגיליה לי הקב"ה את עיני שמצאתי כתוב בפרקי דר"א... כדבריו".

כמו כן חז"ל מוסרים (ירושלמי שקלים פ"ו ה"א), שהתורה היתה כתובה לפני הקב"ה אש שחורה על גבי אש לבנה. ורבי חיים פאלאג'י הוסיף על כך תבלין, שזה בא לרמז שתורה שבכתב היא אש לבנה שהיא בבחינת חסד, לעומת תורה שבע"פ שהיא בבחינת גבורה, היינו אש שחורה.

ויש לתת טעם לכך, כי בתחילה שירדו הלוחות הראשונות היה זה ללא תורה שבעל פה, שכן לא היה בו צורך, שכן דרשו חז"ל על הפסוק (כי תשא ל"ב, ט"ז) ת' רות על הלוחות" - "אל תקרא 'חרות' אלא חירות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה" (אבות פ"ו מ"ב). כלומר עם ישראל בעת נתינת לוחות ראשונות, הגיעו לשלמות הבריאה והתבטל חלק הרע מן העולם, ממילא לא היה צורך במידת הגבורה, ולכן נתנו הלוחות עם תורה שבכתב בלבד. אולם כשחטאו בעגל והוצרך משה רבינו לשבור את הלוחות, וניתן אחיזה לחלק הרע בעולם, הרי שמעתה יש צורך במידת הגבורה כדי לבטל את חלק הרע, ולכן ניתנה עם הלוחות השניות גם התורה שבעל פה שהיא בחינת גבורה ודין.

והנה, כותב האריז"ל בליקוטי תורה (על יחזקאל) לפרש את הפסוק (שם מ"ד, ט"ז): "והכהנים הלויים בני צדוק", וביאר מה שקרא לכהנים בתואר "והכהנים הלויים". שיש בזה רמז כי לעתיד לבוא יהיו הלויים בחינת כהנים העושים העבודה בבית המקדש. ע"כ.

ולפי דרכינו יש לפרש, כי עיקר עבודת "הגבורות" של הלויים, היא כל עוד חלק הרע קיים בעולם, ובזה צריכים אנו למידת הדין כדי להכרית ולכלות את החיצונים, אולם לעתיד לבוא שיתבטל הרע מן העולם, הרי אין עוד מקום למידת הדין, ולכן הלויים יהיו בבחינת כהנים.

עתה נחזור ונבאר את עניינו של קרח, קרח שרצה להיות כהן גדול במקומו של אהרן, טעה וחשב כי הגיע המצב שיהיה לעתיד לבוא בו הלויים יהפכו לכהנים, כי לא יהיה עוד חלק רע בעולם. וזהו שאמר קרח: "רב לכם כי כל העדה כולם קדושים", היינו, שהגיע הזמן שבו כולם קדושים מעין הגאולה העתידה.